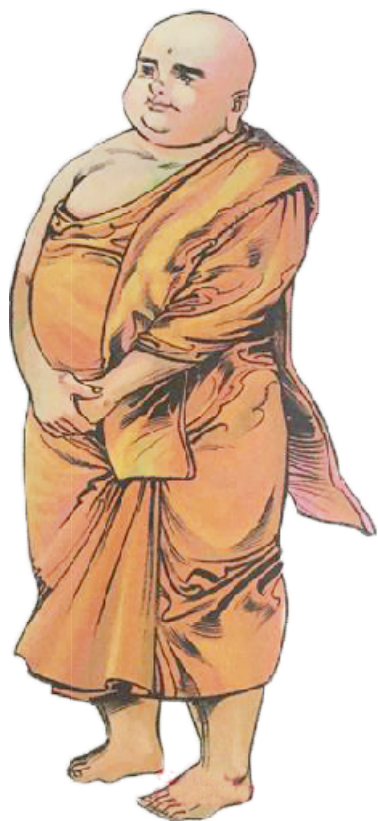

๓.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๓๕

๓. ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๑ [๓]

“อกุโกฎิ มํ, อวธิ มนฺติ อิมํ ฌมฺมเทสนํ สตุถา เขตวเน
วิหรนฺโต ติสฺสตุเถรํ อารพฺภ กเถสิ ๑

โส กิรายสุมา ภควโต ปิตุจฺญาปฺตุโต มหุลลกกาเล ปพฺพชิตो
พฺพุทธสาสเน อุปฺปนฺนํ ลากสฺสกาเรํ ปริภุญฺชนฺโต ฤถฺลสรีโร อาโกฏิต-
ปจฺจาโกฏิตฺเทหิ จิวเรหิ เขญฺยุเยน วิหารมชฺเฌ อุปฏฺฐานสาลาเย
นีสิตฺติ ๑ ตถาคตฺสส ทสฺสนตฺถาย อาคตา อาคนฺตฺถกา ภิกฺขุ
“เอโส มหาเถโร ภวิสฺสตีติ สญฺญาย ตสฺส สนฺติกํ คนฺตฺวา
วตฺตํ อापฺจฺจนฺติ, ปาทสมฺพาทนาทีนํ อापฺจฺจนฺติ ๑ โส ตฺถุหิ

๓.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๓๖

โหติ ฯ อถ นํ เอโก ทหฺรภิกฺขุ “กตฺวสฺสา ตุมฺहेติ ปุจฺฉิตฺวา
“วสฺสํ นตฺถิ, มหฺลลกกาเล ปพฺพชิตา มยฺนติ วุตฺเต, “อาวุโส
ทพฺพินีต มหฺลลก อตฺตโน ปมาณํ น ชานาสิ, เอตฺตเก
มหฺลลกเถเร ทิสฺวา สามิจิมตฺตปี น กโรสิ, วุตฺเต อาปุจฺฉิยาเน,
ตฺถนํ โหสิ, กุกฺกจฺจมตฺตปี เต นตฺถิตฺติ อจฺฉริ ปหริ ฯ โส
ขตฺติยมาณํ ชเนตฺวา “ตุมฺहे กสฺส สนฺตีกํ อากตฺตาติ ปุจฺฉิตฺวา,
“สตฺถุ สนฺตีกนฺติ วุตฺเต, “มํ ปน ‘โก เอโสติ สลฺลกฺเขถ,
มุลเมว โว ฉินฺทิสฺสามิตฺติ วตฺวา รุทฺทโต ทุกฺขี ทุมฺมโน สตฺถุ
สนฺตีกํ อคมาสิ ฯ อถ นํ สตฺถา “กิณฺนุ ตฺวํ ติสฺส ทุกฺขี ทุมฺมโน
อสฺสุมุโข รุทฺทาโน อากตฺตีสฺติ ปุจฺฉิ ฯ เตปี ภิกฺขุ “เอส คนฺตฺวา
กิลฺยจิ อาลูทิกํ กเรยฺยาติ จินฺเตตฺวา เตเนว สทฺธิ คนฺตฺวา
สตฺถารํ วนฺทิตฺวา เอกมฺนตฺตํ นิสฺสีทิสฺส ฯ โส สตฺถารา ปุจฺฉิตฺโต
“อิมे มํ ฆนฺเต ภิกฺขุ อุกโกสนฺตีสฺติ อห ฯ “กนฺทํ ปน ตฺวํ
นิตฺติโนสฺสีติ ฯ “วิหารมชฺเฌ อุปฺภูจฺจานสาลาญํ ฆนฺเตติ ฯ “อิมे เต
ภิกฺขุ อากจฺฉนฺตา ทิฏฺฐาติ ฯ “ทิฏฺฐา ฆนฺเตติ ฯ “อุฏฺฐาย เต
ปจฺจุคฺคมนํ กตฺนฺติ ฯ “น กตฺมํ ฆนฺเตติ ฯ “เตสํ ปริกฺขารคฺคหณฺ
เต อาปุจฺฉิตนฺติ ฯ “นาปุจฺฉิตํ ฆนฺเตติ ฯ “วตฺตํ วา ปานีโย วา
อาปุจฺฉิตนฺติ ฯ “นาปุจฺฉิตํ ฆนฺเตติ ฯ “อาสนํ อภิหริตฺวา ปาทสมฺพาทนํ
กตฺนฺติ ฯ “น กตฺมํ ฆนฺเตติ ฯ “ติสฺส มหฺลลกภิกฺขุณํ สพฺพเมตฺตํ
วตฺตํ กตฺตพฺพํ, เอตํ อุกโรนฺเตน วิหารมชฺเฌ นิสฺสีทิตฺตํ น วฏฺฏติ;
ตเวว โทโส, เอเต ภิกฺขุ ขมาเปหฺนิตฺติ ฯ “เอเต มํ ฆนฺเต อุกโกสฺสีสุ,

๓.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๓๗

นาคํ เอเต ขมาเปมีติ ฯ “ติสฺส มา เอวํ กริ; ตเวว โทโส,
ขมาเปหิ เนติ ฯ “น ขมาเปมิ ฆนฺเตติ ฯ อถ สตุถา “ทุพฺพโจ
เอส ฆนฺเตติ ภิกฺขุหิ วุตฺเต, “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺพเปส
ทุพฺพโจยวาทิ วตฺวา “อิทานิ ตาวสฺส ฆนฺเต ทุพฺพจภาโว
อมฺเหหิ ฌาโต, อตีเต กิมกาสิติ วุตฺเต, “เตนหิ ภิกฺขเว
สุณฺณาถาติ วตฺวา อตีตํ อาหริ:

อตีเต พาราณสียํ พาราณสีราชา รชชํ การณฺเต, เทวโล
นาม ตาปโส อฏฺฐ มาเส หิมวฺนฺเต วสิตฺวา โลณฺมพิลเสวณฺตถาย
จตฺตารโ มาเส นครํ อุปนฺนสฺสาย วสิตฺกาโม หิมวฺนฺตโต อากนฺตฺวา
นกรทฺวารปาลเก ทิสฺวา ปุจฺฉิ “อิมํ นครํ สมฺปตฺตปพฺพชิตา
กตฺถ วสนฺตีติ ฯ “กุมฺภการสาลาญํ ฆนฺเตติ ฯ โส กุมฺภการสาลํ
กนฺตฺวา ทฺวารे จตฺวา “สเจ เต อกรฺ, วเสยฺยาม เอกรตฺตี
สาลาญนฺติ อห ฯ กุมฺภกาโร “มยฺหํ รตฺตี สาลาญํ กิจฺจํ นตฺถิ,
มหตี สาลา, ยถาสุขํ วสถ ฆนฺเตติ สาลํ นียฺยาเทสิ ฯ ตสมิ
ปวิสิตฺวา นิสินฺเน, อปโรปิ นารโท นาม ตาปโส หิมวฺนฺตโต
อากนฺตฺวา กุมฺภการํ เอกรตฺตีวาสํ ยาจิ ฯ กุมฺภกาโร “ปจฺมาคโต
อิมินา สทฺธิ เอกโต วสิตฺกาโม ภเวยฺย วา โน วา, อตฺตานํ
ปริโมเจสฺสามิติ จินฺเตตฺวา “สเจ ฆนฺเต ปจฺมปคโต โรเจสฺสติ,
ตสฺส รุจฺฉิยา วสถาติ อห ฯ โส ตํ อุปสงฺกมิตฺวา “สเจ เต
อาจริย อกรฺ, มยเมตฺถ เอกรตฺตี วเสยฺยามาติ ฯ “มหตี สาลา,

๓.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๓๘

ปวิสิตฺวา เอกมนฺเต วสาติ วุตฺเต, ปวิสิตฺวา ปุเรตฺรํ ปวิฏฺฐสฺส
อปรภาเค นิสีทิ ฯ อุโภปิ สาราณียํ กถํ กเถตฺวา, สยนกালে
นารโท เทวลสฺส นิปชฺชนนฺฎฺจานนฺจ ทวารนฺจ สลฺลกฺเขตฺวา นิปชฺชิ ฯ
โส ปน เทวโล นิปชฺชมาโน อตฺตโน นิสินฺนนฺฎฺจานเน อนิปชฺชิตฺวา
ทวารมชฺเฌ ติริยํ นิปชฺชิ ฯ นารโท รตฺตี นิกฺขมนฺโต ตสฺส
ชฺฐาสฺ อกฺกมิ ฯ “โก มํ อกฺกมิตฺติ วุตฺเต, “อาจริย อหนฺติ
อาห ฯ “กฺกุชฺฐนฺติ อรณฺณโต อากนฺตฺวา มม ชฺฐาสฺ อกฺกมสฺสิตฺติ ฯ
“อาจริย ตุมหากํ อิธ นิปฺนฺนภาวํ น ชานามิ, ขมถ เมติ
วตฺวา ตสฺส กนฺทนฺตสฺเสว, พหิ นิกฺขมิ ฯ อิตโร “อํ ปวิสฺนฺโตปิ
มํ อกฺกเมยฺยาติ ปริวตฺเตตฺวา ปาทนฺฎฺจานเน สีสํ กตฺวา นิปชฺชิ ฯ
นารโทปิ ปวิสฺนฺโต “ปจฺมมปาหํ อาจริเย อปรชฺฌี, อิทานิสฺส
ปาทปฺสฺเสน ปวิสฺสสามิตฺติ จินฺเตตฺวา อากจฺจนฺโต คีวาย อกฺกมิ,
“โก เอโสติ วุตฺเต, “อํ อาจริยาติ วตฺวา “กฺกุชฺฐนฺติ ปจฺม
ชฺฐาสฺ อกฺกมิตฺวา อิทานิ คีวาย อกฺกมสฺ, อภิสปฺสฺสามิ ตนฺติ
วุตฺเต, “อาจริย มยฺหํ โทโส นตฺถิ, อํ ตุมหากํ เอวํ นิปฺนฺนภาวํ
น ชานามิ, ‘ปจฺมปี เม อปรารํ อตฺถิ, อิทานิ ปาทปฺสฺเสน
ปวิสฺสสามิตฺติ ปวิฏฺฐโฆมฺหิ, ขมถ เมติ อาห ฯ “กฺกุชฺฐนฺติ อภิสปฺสฺสามิ
ตฺนฺติ ฯ “มา เอวํ อกริตฺถ อาจริยาติ ฯ โส ตสฺส วจฺนํ อนาทยิตฺวา
“สทฺสฺสรฺถิ สตเตโข สุริโย ตมวิโนทโน,
ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย มุทฺธา เต ผลตฺถ สตฺตธาติ
ตํ อภิสปฺเปว ฯ นารโท “อาจริย มยฺหํ โทโส นตฺถิ, มม

๑.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๑๕

วทนต์สฺเสว, ตุมฺเห อภิสปีตถ, ยสฺส โทโส อตฺถิ; ตสฺส มุทฺธา
ผลตฺถ มา นินฺทโทสสฺสาติ วตฺวา

“สทฺสฺสรฺถิ สทเตโช สุริโย ตมวิโนทโน,

ปาโต อุทฺยนฺเต สุริเย มุทฺธา เต ผลตฺถ สตฺตธาติ

อภิสปี ๑ โส ปน มหฺานุภาโว “อตีเต จตฺตาฬิส อนาคเต จตฺตาฬิสฺสาติ
อสีตฺถิภฺเป อนุสฺสรฺติ; ตสฺมา “กสฺส นฺ โห อุปริ สฺวาไป
ปติสฺสตีติ อุปฺชาเรนฺโต “อาจริยสฺสาติ ฌตฺวา ตสฺมี อนุกมฺปิ
ปฏฺิจฺจ อิทฺธิเพลน อรุณฺคฺคฺมนฺนิ นินฺวาเรสิ ๑

นาคฺรา อรุณฺเ อนุกฺคจฺจนฺเต, ราชทฺวาริ คนฺตฺวา “เทว
ตฺถิ รชฺชํ กฺาเรนฺเต, อรุโณ น อุจฺจาติ, อรุณฺ โน อุจฺจาเปหฺิติ
กนฺทีสุ ๑ ราชา อตฺตโน กายกมฺมาทีนฺ โอลเณนฺโต กิณฺจิ อยฺตฺตํ
อทิสฺวา “กึ นฺ โห กฺาเรณฺติ จินฺเตตฺวา “ปพฺพชิตานํ วิวาทน
ภวิตพฺพนฺติ ปฺริสฺงกฺมาโน “กจฺจิ อิมสฺมี นคเร ปพฺพชิตา อตฺถิติ
ปฺจฺจฺจิ ๑ “หฺิยฺโย สายํ กุมฺภการสฺสาถํ อาคตา อตฺถิ เทวาทิ วตฺเต,
ตํขณฺณเว ราชา อุกฺกาหิ ธาริยมานาหิ ตตฺถ คนฺตฺวา นารทํ
วณฺทิตฺวา เอกมฺนฺตํ นิสินฺโน อห

“กมฺมนฺตา นปฺวตฺตฺนฺติ ชมฺพฺพิปฺสฺส นารท,

เกน โลโก ตโมฏฺโต ? ตํ เม อกฺขาหิ ปฺจฺจฺจิตฺติ ๑

นารโท สพฺพํ ปวตฺตี อจฺจิกฺขิตฺวา “อิมินา กฺาเรณฺนาหํ
อิมินา อภิสปีโต, อถาหํ ‘มยฺหํ โทโส นตฺถิ, ยสฺส โทโส

๓.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๔๐

อตฺถิ; ตสฺเสว อฺปฺริ สาโป ปตฺตฺติ วตฺวา อภิสปี; อภิสปีตฺวา
จ ปน ‘กสฺส นฺ โข อฺปฺริ สาโป ปตฺติสฺสตีติ อฺปฺราราณโต
‘สุริยฺกคฺคณเวลาย อจฺริยสฺส มุทฺธา สตฺตฺธา ผลิสฺสตีติ ทิสฺวา
เอตฺสฺมี อฺนุกมฺปํ ปฏฺิจฺจ อรฺุณสฺส อฺกคฺคนฺตํ น เทมีติ ฯ “กถํ
ปนสฺส ฆนฺเต อฺนตฺราโย น ฆเวยฺยาติ ฯ “สเจ มํ ขมาเปยฺย,
น ฆเวยฺยาติ ฯ “เตนฺหิ ขมาเปหีติ ฯ “เอโส มํ ขมาสฺส จ ทิวาย
จ อฺกคฺคมิ, นานํ เอตํ กุฏฺขณฺตี ขมาเปมีติ ฯ “ขมาเปหิ ฆนฺเต,
มา เอวํ กรีติ ฯ “น ขมาเปมีติ ฯ “มุทฺธา เต สตฺตฺธา ผลิสฺสตีติ
วตฺเตปิ, น ขมาเปสฺสเยว ฯ อถ นํ ราชา “น ตวํ อตฺตโน รุจฺยิยา
ขมาเปสฺสตีติ, หตฺถปาทกฺกจฺฉิควาสฺส ตํ คาหาเปตฺวา นารทสฺส
ปาทมฺมูเล โอนมาเปสฺสิ ฯ นารโท “อฺภูเจหิ อจฺริย, ขมามิ เตติ
วตฺวา “มหาราช นานํ ยถาเมเนน ขมาเปติ, อวิทฺุเร เอโก
สโร อตฺถิ, ตตฺถ นํ สีสฺเส มตฺติกาปิณฺฑํ กตฺวา คลปฺปมาณ
อฺกคฺคเ จปาเปหีติ อหา ฯ ราชา ตถา การฺเถสิ ฯ นารโท เทวถํ
อามนฺเตตฺวา “อจฺริย เมยา อิทฺธิยา วิสฺสฏฺจาย, สุริยสนฺดาเป
อฺภูจฺหนฺเต, ตวํ อฺกคฺค นิมุขฺชิตฺวา อณฺเณน จาเนน อตฺตริตฺวา
คจฺญเยยฺยาสีติ อหา ฯ ตสฺส สุริยรํสีหิ สมฺมุฏฺจมตฺโต ว มตฺติกาปิณฺฑโท
สตฺตฺธา ผลิ ฯ โส นิมุขฺชิตฺวา อณฺเณน จาเนน ปลาโย ฯ

สตุถา อิมํ ชมฺมเทสนํ อหริตฺวา “ตทา ภิกฺขเว ราชา
อานนฺโท อโหสิ, เทวโล ติสฺโส, นารโท อหเมว, เอวํ ตทาเปส
ทฺุพฺพโจเยวาทิ วตฺวา ติสฺสตุเถรํ อามนฺเตตฺวา “ติสฺส ภิกฺขุโน

๓.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๔๑

หิ ‘อสุเกนาคํ อุกกุฏโจ, อสุเกน ปหโณ, อสุเกน ชิโต, อสุโก
เม ภณํ อหาสีติ จินฺเตนตฺสส เวนฺนาม น วุปสมฺมตฺติ; เอวํ
ปน อนฺุปนยฺหนตฺสเสว อุปสมฺมตฺตีติ วตฺวา อีมา คาถา อภาสิ

“อกุโกจฺฉิ มํ, อวชิ มํ, อชิณี มํ, อหาสี เม,
เย จ ตํ อุปนยฺหนตฺติ, เวรํ เตสํ น สมฺมตฺติ ฯ
‘อกุโกจฺฉิ มํ, อวชิ มํ, อชิณี มํ, อหาสี เม,’
เย จ ตํ นฺุปนยฺหนตฺติ, เวรํ เตสฺวปสมฺมตฺตีติ ฯ

ตตฺถ “อกุโกจฺฉิตฺติ: อุกโกสิ ฯ อวชิตฺติ: ปหริ ฯ อชิณีตฺติ:
กุกฺกุฏจฺฉิ โอตารเณน วา วาทปฺปฏฺวิวาเทน วา กรณฺุตฺตรियกรเณน
วา มํ อเชสิ ฯ อหาสีตฺติ: มม สนฺตํ วตฺถาทีสุ ยงฺกิลฺยจิทฺเว
อวหริ ฯ เย จ ตนฺุตฺติ: เยเกจิ เทวา วา มนุสฺสา วา คหฺภูจฺจา
วา ปพฺพชิตฺตา วา ตํ ‘อกุโกจฺฉิ มนฺุตฺติอาทิวตฺถุํ โกธํ สกฺกุณฺุรํ
วีย นทฺุชฺฉินา ปุตฺติมจฺฉนาทีนํ วีย จ กุสาคีหิ ปุณฺุปฺปุนํ เวเจนฺุตา
อุปนยฺหนตฺติ, เตสํ สกฺกํ อุปฺปนฺุณํ เวรํ น สมฺมตฺติ น อุปสมฺมตฺติ ฯ เย จ
ตํ นฺุปนยฺหนตฺตีตฺติ: อสตี อมนสิการวเสน วา กมฺมปจฺจเวกฺขณวเสน
วา เย ตํ อุกโกสาคีวตฺถุํ โกธํ “ตยาปี โกจิ นิตฺุโทโส ปุริมภเว
อกุโกจฺฉิ ภวิสฺสตี, ปหโณ ภวิสฺสตี, กุกฺกุฏจฺฉิ โอตารเตวฺวา ชิโต
ภวิสฺสตี, กสฺสจฺจิ เต ปสฺยห กิลฺยจฺจิ อจฺฉินฺุณํ ภวิสฺสตี; ตสฺมา
นิตฺุโทโส หุตฺวาปี อุกโกสาคีนํ ปาปฺุณาสีตี เอวํ น อุปนยฺหนตฺติ,
เตสํ ปมาเทน อุปฺปนฺุณมฺปิ เวรํ อิมินา อนฺุปนยฺหนเนน นีรินฺุชฺฉโน
วีย ชาตเวโท อุปสมฺมตฺตีติ ฯ

๓.ติสฺสตุเถร วตฺถุ ๔๒

เทสนาปริโยसानะ สดสหัสสภิกขุ โสตาปตฺติผลาทีนึ ปาปฺณิสฺสุ ฯ
ธมฺมเทสนา มหาชนสฺส สาคฺคิกา อโหสิ ฯ ทุพฺพโจปี สุวโจ ชาโตติ ฯ
ติสฺสตุเถร วตฺถุ ฯ
